
EUROPA ŚRODKOWA OBSZAREM ZAINTERESOWANIA GEOPOLITYCZNEGO. KONCEPCJA ROSYJSKA I RADZIECKA. KONCEPCJA NIEMIECKA

NIKOL RAHEL,
STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE

KONCEPCJE ROSYJSKA I RADZIECKA

- W epoce napoleońskiej, po wycofaniu się Francji, gruntownie przeformułowano polityczną mapę Europy. W tym okresie ukształtowały się nowoczesne nacjonalizmy i ruchy narodowe.
- W Rosji przebywał wówczas polityk, Polak, książę Adam Jerzy Czartoryski, odpowiedzialny za politykę zagraniczną Rosji w latach 1804-1806. Jako liberał Czartoryski był przekonany, że Rosja, rządzona przez liberalnego cara Aleksandra I, może zastąpić Francję w tworzeniu nowego europejskiego sprawiedliwego porządku.

KONCEPCJE ROSYJSKA I RADZIECKA

- Koncepcja Czartoryskiego opierała się na tworzeniu niepodległych państw narodowych pod auspicjami Rosji na bazie narodów Europy Środkowej, w tym Bałkanów. Czartoryski planował utworzenie na Półwyspie Bałkańskim federacji małych państw greckich lub słowiańskich prawosławnych pod nadzorem Rosji. Próbował połączyć sprawę polską ze śledztwem bałkańskim. Projekt był zatem skierowany nie tylko do polityki francuskiej w regionie, ale także przeciwko Austrii, a zwłaszcza Turcji.

KONCEPCJE ROSYJSKA I RADZIECKA

- Wizje Czartoryskiego spotkały się z oporem innych członków tzw. Koncertu jednej władzy, co zostało potwierdzone podczas obrad Kongresu Wiedeńskiego. Na kongresie Aleksander I, który pozostawał pod silnym wpływem austriackiego kanclerza Klemensa von Metternicha, przeszedł na konserwatywne stanowiska. W trakcie długich obrad Kongresu na podstawie sojuszniczego porozumienia między Rosją, Austrią i Prusami powstał nowy porządek europejski, udokumentowany w czasach przednapoleońskich. Wielka Brytania poparła również nowy porządek na starym kontynencie

KONCEPCJE ROSYJSKA I RADZIECKA

- Postanowienia kongresu wiedeńskiego w niewielkim stopniu odnosiły się do europejskich gospodarstw tureckich na Bałkanach, gdzie zaczęły się zderzać wpływy rosyjskie, austriackie, a w przyszłości francuskie i niemieckie. Koncepcje państwowe skrytykowały się w swojej formie w Rosji
- Jednak dotkliwa porażka Rosji w wojnie krymskiej (1853–1856) z koalicją Wielkiej Brytanii, Francji, Turcji i Piemontu uniemożliwiła realizację rosyjskiego projektu bałkańskiego. Petersburg próbował powrócić do tej polityki w latach 1877-1878 i wygrał wojnę z Turcją, ale dzięki polityce Wielkiej Brytanii i Niemiec. Decyzje kongresu berlińskiego (1878) poważnie ograniczyły wzrost reputacji i wpływów Rosji na Bałkanach oraz umożliwiły wzrost wpływów austro-węgierskich i niemieckich. W tym czasie Niemcy zaczęły postrzegać Rosję jako swojego głównego wroga w walce o panowanie na kontynencie, a Rosjanie zaczęli nawiązywać sojusznicze stosunki z Francją.

KONCEPCJE ROSYJSKA I RADZIECKA

- Koncepcja neosłowizmu, która zakładała utworzenie federacji niezależnych państw narodowych pod kontrolą Rosji po przyszłej klęsce i upadku Austro-Węgier oraz sojuszu wszystkich państw słowiańskich i środkowoeuropejskich z Imperium Rosyjskim.
- Neosłowizm jako nurt ideologiczny powstał w Czechach i głosił zasadę niezależności i równości wszystkich narodów słowiańskich. Jego idee przejęli liberalni rosyjscy pansławiści. Pierwszy kongres neosławistów odbył się w Pradze w 1908 roku, a kolejne - w Petersburgu (1909) i Sofii (1910). Z czasem ruch nowosłowiański podpadł pod patronat Rosji i stał się narzędziem rosyjskiej polityki imperialnej, co doprowadziło do znacznych podziałów w ruchu nawet wśród rosyjskich ideologów i działaczy.

KONCEPCJE ROSYJSKA I RADZIECKA

- Jako przykład zrealizowanego projektu geopolitycznego, który wpisuje się w program rosyjskich neoslawistów, można uznać przyszłą strefę wpływu ZSSR, który obejmował Europę Środkową, satelitarny blok państw socjalistycznych, które istniały w okresie zimnej wojny podporządkowanej Związкови Radzieckiemu.
- Jednak poza tym blokiem była Jugosławia, niezależna od Kremla. Zbrojnym ramieniem Sojuszu Europejskich Krajów Komunistycznych był Układ Warszawski, który działał w latach 1955–1991 i konkurował w skali światowej z Paktem Północnoatlantyckim (NATO).

KONCEPCJE NIEMIECKIE

- Niemieckie wizje Europy Środkowej najlepiej wyraziły koncepcje szwedzkich politologów i polityków Rudolfa Kjelléna i Friedricha Naumanna. Obaj politolodzy pozostawali pod silnym wpływem idei niemieckiego geografa Friedricha Ratzla. Rudolf Kjellén postulował utworzenie bardzo rozległego bufora geopolitycznego w Europie Środkowo-Wschodniej, wyznaczonego na zachodzie przez linię Gdańsk-Triest, a na wschodzie przez Archangielsk-Azow. Jego zdaniem głównym wrogiem Cesarstwa Niemieckiego była barbarzyńska Rosja, która zagrażała całej Europie, w tym Szwecji, i tylko Niemcy mogły wyeliminować zagrożenie rosyjskie.

KONCEPCJE NIEMIECKIE

- Niemiecki projekt dominacji w Europie Środkowo-Wschodniej to koncepcja Mitteleuropy. Jego autorstwo przypisuje się niemieckiemu politologowi Friedrichowi Naumannowi. Autorem tego terminu, czyli Europy Środkowej, jest austriacki polityk i dyplomata Feliks zu Schwarzenberg. Koncepcja Europy Środkowej Naumanna została sformułowana dopiero w 1915 roku.
- Do rozwoju Mitteleuropy doszło na podstawie szeregu podobnych koncepcji popularnych w Niemczech w czasie I wojny światowej. Przewidywał on utworzenie podporządkowanej Berlinie sporej ilości państw w Europie Środkowo-Wschodniej. Koncepcja stała się podstawą podyktowanego przez Niemcy traktatu brzeskiego w marcu 1918 roku. Plan Naumanna przewidywał oddzielenie ważnych obszarów od Imperium Rosyjskiego - od Finlandii przez gubernatorstwa bałtyckie, Królestwo Polskie, Ukrainę (później także Białoruś), Kozaków z Donu i Kubaniu i Przedkawkaz po Kaukaz (w tym Zakaukaz).

KONCEPCJE NIEMIECKIE

- Środkami do realizacji tej koncepcji miały się stać powszechna germanizacja i madziaryzacja, czystki etniczne i ograniczanie populacji rdzennej ludności poprzez wywoływanie głodu.
- Friedrich Nauman skrytykował najbardziej brutalną z tych metod, argumentując, że Niemcy nie powinny konfrontować się z krajami, którymi rządzą. Jednak wielu ówczesnych polityków niemieckich uważało, że koncepcję Mitteleuropy należy realizować radykalnie. Nietrudno zauważyć, że koncepcja Mitteleuropy była w dużej mierze inspiracją dla polityki hitlerowskich Niemiec (III Rzeszy) wobec Europy Środkowo-Wschodniej w czasie II wojny światowej, zwłaszcza, że przewidywała również usunięcie ludności żydowskiej z imperium.

BIBLIOGRAFIA

- Świder, K., (2/2018) *Europa Środkowa jako obszar projektowania geopolitycznego.*
- Proks, P., „*Mitteleuropa-zwischeneuropa*”. *Niemieckie koncepcje Europy Środkowej w czasie wielkiej wojny w latach 1914-1918*
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Mitteleuropa>

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!